EUROPEISKA
KOMMISSIONEN

Bryssel den 9.7.2025
COM(2025) 366 final

RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET, RÅDET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT REGIONKOMMITTÉN

Utvärdering av det europeiska kulturarvsmärket 2018–2024

{SWD(2025) 176 final}

1. Inledning

Det europeiska kulturarvsmärket (*kulturarvsmärket*) infördes 2011 som ett europeiskt initiativ för att öka synligheten för Europas gemensamma kulturarv och främja en starkare känsla av europeisk identitet. Initiativet syftade till att föra samman europeiska målgrupper, särskilt unga människor, genom att uppmuntra till uppskattning av både nationella och europeiska värderingar och historia. Ett centralt mål för kulturarvsmärket var att stärka den europeiska identiteten genom att lyfta fram gemensamma historiska händelser och kulturella värderingar. Genom att visa upp kulturarvsplatser av nationell och europeisk betydelse framhöll initiativet att den europeiska identiteten formas av både ländernas egen historia och gemensamma europeiska erfarenheter. Kulturarvsmärket syftade också till att främja interkulturell dialog, öka respekten för olika kulturer och skapa en plattform för ömsesidig förståelse. Ett annat viktigt mål var att öka synligheten hos kulturarvsplatser som har format Europas historia och kultur. Många av dessa platser, som ofta är underskattade inom den europeiska kulturturismen, förväntades bli synligare, vilket skulle bidra till att bevara dem och främja dem som utbildningsplattformar. Initiativet syftade också till att locka en bredare publik och stärka den lokala stoltheten, turismen och ekonomin. Kulturarvsmärket fokuserade på att engagera unga genom innovativa utbildningsresurser, workshoppar och utställningar för att hjälpa dem att bättre förstå Europas gemensamma historia och värderingar. Detta gav europeiska ungdomar en koppling till deras kontinents rika arv.

Utvärderingen av kulturarvsmärket, som grundar sig på återkoppling från berörda parter och skrivbordsundersökningar, bedömer de framsteg som gjorts under kulturarvsmärkets andra fas (2018–2024) och bygger på tidigare utvärderingar. Den syftar till att förbättra initiativets ändamålsenlighet och genomslag. I enlighet med kommissionens riktlinjer för bättre lagstiftning granskas fem kriterier i utvärderingen: ändamålsenlighet, effektivitet, konsekvens, mervärde på EU-nivå och relevans. **Resultaten kommer att ligga till grund för kulturarvsmärkets framtid och säkerställa att det förblir ett verktyg för att bevara och lyfta fram Europas gemensamma historia och värderingar, medan lärdomarna kommer att bidra till att förfina initiativet för nästa fas efter 2025**.

Utvärderingen visar på betydande framsteg, särskilt när det gäller att göra kulturarvsplatserna mer synliga och stärka deras europeiska betydelse. Kulturarvsmärket har integrerats väl med andra EU-initiativ på kulturarvsområdet, trots utmaningar med att definiera den europeiska identiteten. Märket har stärkt nätverken av kulturarvsplatser, vilket möjliggjort samarbete och kunskapsutbyte som inte kan åstadkommas enbart genom nationella insatser. Det har också underlättat kulturarvsplatsernas tillgång till EU-finansiering.

Kulturarvsmärket har anpassats till EU:s prioriteringar, däribland hållbarhet, digital innovation och inkludering. Framsteg har gjorts när det gäller att förbättra tillgängligheten och jämställdheten, även om genomförandet har varierat mellan olika kulturarvsplatser. Utvärderingen belyser behovet av tydligare vägledning och praktiska verktyg för kulturarvsplatser så att de bättre kan integrera den europeiska dimensionen. Externa faktorer, som covid-19-pandemin, störde initiativet men uppmuntrade också till innovation, särskilt genom digitalt engagemang.

2. Utvecklingen av insatsen

Mellan 2018 och 2024 växte kulturarvsmärket avsevärt, och år 2024 hade 67 kulturarvsplatser tilldelats märket. Denna ökning, särskilt i Central- och Östeuropa, gjorde kulturarvsmärket mer inkluderande och belyste ett bredare spektrum av europeisk historia och identitet. Mångfalden av erkända kulturarvsplatser ökade också, däribland arkeologiska platser under vatten som Azorerna och immateriella kulturarv som Zdravljica, som representerar Nationernas vår. Transnationella projekt som Cisterscapes, där flera länder deltar, återspeglade en mer sammankopplad syn på det europeiska kulturarvet. Utbildningsverksamheten och den offentligt utåtriktade verksamheten stärktes, och många kulturarvsplatser utarbetade program med fokus på teman som demokrati och kulturell mångfald. Seminaarinmäki Campus i Finland hade till exempel över 8 000 studenter årligen, medan Ventotene i Italien höll seminarier om europeisk federalism. Covid-19-pandemin störde fysiska evenemang men påskyndade övergången till digitala verktyg. Många kulturarvsplatser övergick till virtuella rundturer och workshoppar och behöll på så sätt allmänhetens engagemang, samtidigt som de ställdes inför utmaningar med tillgänglighet och personlig anknytning. Inrättandet av byrån för det europeiska kulturarvsmärket 2023 formaliserade nätverket av kulturarvsplatser genom att främja samarbete, utbyta bästa praxis och stödja mindre kulturarvsplatser. Denna struktur förbättrade kulturarvsplatsernas kommunikation, kapacitetsuppbyggnad och gemensamma identitet, medan initiativ som de europeiska kulturarvsdagarna underlättade gemensamma utbildnings- och kulturprogram.

3. Resultat av utvärderingen: framgångar och utmaningar

Utvärderingen av kulturarvsmärket för perioden 2018–2024 gav värdefulla insikter om initiativets ändamålsenlighet, utmaningar och områden för framtida förbättringar. Den inriktades på viktiga kriterier som ändamålsenlighet, effektivitet, konsekvens, mervärde på EU-nivå och relevans, och identifierade både framgångar och områden som kräver uppmärksamhet för att öka programmets genomslagskraft.

Ändamålsenlighet

Kulturarvsmärket har visat sig vara effektivt på flera nyckelområden, särskilt när det gäller att göra kulturarvsplatserna mer synliga på EU-nivå. Över 60 % av de tillfrågade platserna rapporterade en ökning av antalet besökare efter att de tilldelats kulturarvsmärket, vilket också ledde till större engagemang från lokalsamhället och till ett bredare erkännande av den europeiska betydelsen. Märket hjälpte till att öka den lokala turismen och bidrog till den lokala ekonomin. Dessutom har kulturarvsmärket haft en positiv pedagogisk effekt – många kulturarvsplatser erbjuder innovativa program som kopplar samman besökarna, särskilt de yngre generationerna, med Europas gemensamma historia och värderingar genom workshoppar, seminarier och digitala verktyg som virtuella rundturer och multimediapresentationer. Det fanns dock utmaningar. Begreppet ”europeisk betydelse” visade sig vara svårt för många kulturarvsplatser att tydligt definiera och uppvisa. Problemet var särskilt tydligt i fall där den lokala eller regionala historien överlappade med den bredare europeiska historien, vilket gjorde det svårare för kulturarvsplatserna att uttrycka sin europeiska relevans.

I utvärderingen rekommenderades att kommissionen tillhandahåller tydligare riktlinjer och exempel för att hjälpa sökande att förstå hur de kan visa europeisk betydelse. Det föreslogs också att kommissionen skulle överväga att införa en urvalsprocess i två steg: det första med fokus på att kontrollera europeisk betydelse och det andra på att utvärdera projektförslag och

operativa planer. Detta tillvägagångssätt skulle effektivisera ansökningarna och säkerställa att endast kulturarvsplatser med en tydlig europeisk koppling väljs ut.

Effektivitet

Kulturarvsmärkets operativa effektivitet var i allmänhet hög, men i utvärderingen framhölls områden där förbättringar skulle kunna minska den administrativa bördan. Urvalsprocessen i två steg, som omfattar både ett preliminärt urval på nationell nivå och ett urval på unionsnivå, ansågs vara något överflödig, särskilt när kulturarvsplatsen inte uppfyllde kriteriet om europeisk betydelse. En rationalisering av denna process till en process i ett enda steg skulle förbättra effektiviteten genom att minska dubbelarbetet. Dessutom identifierades de komplicerade administrativa uppgifterna, däribland rapporteringskrav och övervakning av kulturarvsplatser, som ett område som behöver förbättras. Övervakningssystemet fungerar mer som en resultatöversyn än som en omfattande utvärdering, och det efterlystes tydligare riktlinjer och gemensamma indikatorer för bedömning av kulturarvsplatser. Vidare var de nationella inlämningskvoterna, som begränsar varje medlemsstat till en kulturarvsplats per urvalsår, till en början användbara men har blivit restriktiva allteftersom fler länder uttrycker intresse.

I utvärderingen rekommenderades en ny bedömning av dessa kvoter för att ta hänsyn till det växande antalet kulturarvsplatser som ansöker om erkännande och på så sätt säkerställa att programmets utvidgning ligger i linje med dess växande ambitioner.

Konsekvens

Kulturarvsmärket utmärker sig inom EU:s kulturpolitiska landskap på grund av dess fokus på kulturarvsplatsers symboliska värde och deras roll för att främja europeisk identitet och enighet. Till skillnad från andra program som Unescos världsarvslista och de europeiska kulturarvsdagarna, som inriktas på materiellt kulturarv eller kulturellt bevarande, belyser kulturarvsmärket kulturarvsplatsernas historiska och symboliska betydelse för att främja gemensamma europeiska värderingar. Detta unika fokus stärker EU:s integrationsprojekt och bilden av europeisk enighet. Det finns dock överlappningar med andra EU-initiativ, såsom Europarådets kulturvägar, som också syftar till att främja det europeiska kulturarvet. Även om kulturarvsmärket är inriktat på europeisk integration pekade utvärderingen på risken för fragmentering mellan EU:s kulturprogram.

Det föreslogs att starkare synergieffekter skulle kunna utvecklas mellan kulturarvsmärket och andra EU-insatser, t.ex. Erasmus+ och programmet Ett Europa för medborgarna, för att främja samarbete mellan olika program och maximera kulturarvsmärkets genomslag. I utvärderingen konstaterades också att kulturarvsmärket kunde anpassas bättre till EU:s prioriteringar, såsom hållbarhet och digital innovation. Allteftersom EU prioriterar dessa områden har kulturarvsmärket möjlighet att främja miljövänliga metoder och digital tillgänglighet. Flera kulturarvsplatser tillämpar redan hållbara metoder, bland annat energieffektiv teknik och initiativ för hållbar turism, men dessa insatser måste integreras mer i EU:s bredare agenda. I utvärderingen rekommenderas också att kulturarvsmärket integreras närmare i EU:s kulturdiplomatiska insatser. Genom att visa upp Europas varierande kulturarv globalt skulle kulturarvsmärket kunna stärka EU:s kulturdiplomati och främja europeiska värderingar över hela världen.

Mervärde på EU-nivå

Kulturarvsmärket har skapat ett alleuropeiskt nätverk av kulturarvsplatser som har gemensamma mål och deltar i samarbeten. Inrättandet av byrån för det europeiska kulturarvsmärket 2023 har stärkt dessa nätverk genom att tillhandahålla logistiskt, ekonomiskt och marknadsföringsmässigt stöd. Kulturarvsmärket har underlättat gemensamma projekt, däribland utställningar, utbildningsprogram och gemensamma kulturinitiativ, som har främjat gränsöverskridande partnerskap och utbyte av bästa praxis.

Ett annat viktigt mervärde är tillgången till EU-finansiering. Kulturarvsmärket fungerar som ett tecken på trovärdighet och gör kulturarvsplatser berättigade till finansiering från program som Kreativa Europa, Erasmus+ och programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden. Detta har gjort det möjligt för platserna att genomföra projekt för kulturellt bevarande, ungdomars delaktighet och interkulturell dialog. I utvärderingen påpekades dock att mindre kulturarvsplatser ofta har svårt att få tillgång till dessa medel på grund av komplexa ansökningsförfaranden och begränsad administrativ kapacitet. Trots kulturarvsmärkets framgångar på EU-nivå är dess synlighet på nationell nivå fortfarande begränsad. Vissa kulturarvsplatser rapporterade att kulturarvsmärket inte uppmärksammades tillräckligt inom deras lokalsamhällen, och den bredare allmänheten var inte medveten om dess betydelse. För att åtgärda detta rekommenderades i utvärderingen att informationskampanjer på nationell nivå skulle inledas för att göra kulturarvsplatserna och initiativet överlag mer synliga.

Relevans

Kulturarvsmärket är fortsatt mycket relevant, särskilt eftersom EU fäster allt större vikt vid hållbarhet, digital innovation och inkludering. Många kulturarvsplatser har integrerat hållbarhet i sin verksamhet genom att anta miljövänliga metoder och projekt som överensstämmer med EU:s miljömål. Anpassningen av kulturarvsmärket till den nya europeiska agendan för kultur stärker dess relevans för att främja social sammanhållning, ekonomisk utveckling och demokratiskt engagemang. Digital innovation är ett annat område där kulturarvsmärket har visat sig vara relevant. Många kulturarvsplatser har anammat digitala plattformar och erbjuder virtuella rundturer och onlineresurser för att engagera en bredare publik. Det finns dock skillnader i hur väl kulturarvsplatserna har infört digitala verktyg, där mindre platser står inför större utmaningar. I utvärderingen rekommenderades att kommissionen ska fortsätta att hjälpa kulturarvsplatser att utveckla digitala resurser och se till att dessa verktyg är tillgängliga för alla målgrupper, inklusive personer med funktionsnedsättning. Kulturarvsmärket fortsätter också att vara mycket relevant för att främja social sammanhållning och delaktighet, särskilt i ett Europa som står inför utmaningar som migration och diskriminering. Kulturarvsplatser som införlivar social delaktighet i sina program rapporterar positiva resultat när det gäller att nå underrepresenterade grupper och främja interkulturell dialog.

I utvärderingen konstaterades dock att genomförandet av inkluderingsåtgärder varierade stort mellan olika kulturarvsplatser, och kommissionen rekommenderades att uppmuntra program som är inriktade på inkludering och social sammanhållning i hela nätverket.

4. Slutsatser och lärdomar

Utvärderingen av kulturarvsmärket för perioden 2018–2024 lyfte fram både framgångar och utmaningar och erbjöd viktiga lärdomar för dess framtid. Resultaten kommer att vägleda

kulturarvsmärket när det går in i sin nästa fas och säkerställa dess fortsatta framgång och relevans i ett föränderligt kulturellt och politiskt landskap.

Stärka kriteriet om europeisk betydelse: En viktig slutsats av utvärderingen var utmaningen med att definiera ”europeisk betydelse”. Även om kulturarvsmärket effektivt har lyft fram kulturarvsplatser som representerar europeiska värderingar har många kulturarvsplatser haft svårt att tydligt visa hur deras kulturarv kan kopplas till det bredare europeiska narrativet. Utvärderingen rekommenderade tydligare vägledning för sökande och nationella samordnare, inklusive praktiska exempel och workshoppar. En viktig rekommendation var att införa en urvalsprocess i två steg: I det första steget skulle europeisk betydelse bedömas och det skulle säkerställas att endast kulturarvsplatser med en tydlig europeisk koppling går vidare till det andra steget, som skulle inriktas på projektförslag eller operativa planer.

Förbättra det digitala engagemanget och tillgängligheten: Utvärderingen underströk också den växande betydelsen av digitalt engagemang, särskilt för yngre, teknikkunniga målgrupper. Covid-19-pandemin påskyndade övergången till digitala plattformar, men införandet av digitala verktyg var ojämnt mellan kulturarvsplatserna. Vissa kulturarvsplatser lyckades utveckla digitala upplevelser av hög kvalitet, medan andra saknade resurser. I utvärderingen uppmanades kommissionen att stödja skapandet av inkluderande, tillgängligt digitalt innehåll, inklusive utbildningsprogram för förvaltare av kulturarvsplatser och finansieringsmöjligheter för digitala verktyg. Att se till att digitala resurser är tillgängliga för alla målgrupper, inklusive personer med funktionsnedsättning, var en viktig rekommendation.

Stöd till mindre kulturarvsplatser och säkerställande av rättvisa: En annan viktig slutsats var obalansen mellan större och mindre kulturarvsplatser, särskilt på landsbygden, som ofta mötte ekonomiska och administrativa utmaningar. I utvärderingen föreslogs kapacitetsuppbyggnadsprogram och mentorprogram för att stödja mindre kulturplatser och hjälpa dem att förbättra sin verksamhet och synlighet. Obalansen i fördelningen mellan de kulturarvsplatser som tilldelats kulturarvsmärket, där större länder har fler kulturarvsplatser, belyste behovet av mer riktade insatser för att se till att alla medlemsstater, särskilt de med färre resurser, kan delta fullt ut.

Bättre återkopplingsmekanismer och urvalsprocess: Utvärderingen visade på bristande effektivitet i de nuvarande återkopplingsmekanismerna, särskilt för sökande som fått avslag. Många kulturarvsplatser rapporterade att de fått begränsad eller otillräcklig återkoppling, vilket gör det svårt att förbättra framtida ansökningar. I utvärderingen rekommenderades mer detaljerad, personlig återkoppling för att hjälpa kulturarvsplatserna att bättre förstå sina brister och förbättra sina förslag. Dessutom skulle urvalsprocessen i två steg kunna bidra till att förbättra urvalsprocessens effektivitet och kvalitet.

Hållbarhet och framtida tillväxt: I takt med att antalet kulturarvsmärkta platser ökar betonades i utvärderingen behovet av en mer hållbar ram för att förvalta det växande nätverket. Att förenkla styrningsstrukturen och säkra tillräckliga resurser ansågs vara avgörande för framgången på lång sikt. Den rättsliga ramen skulle också kunna anpassas för att möjliggöra större flexibilitet när det gäller valet av kulturarvsplatser genom att ta bort regeln om en kulturarvsplats per land för att uppmuntra fler medlemsstater att delta. Utvärderingen rekommenderade också starkare övervakningsmekanismer för att följa initiativets långsiktiga effekter.

Synergier med andra EU-program: I utvärderingen identifierades möjligheter till större synergieffekter med andra EU-program som Kreativa Europa, Erasmus+ och Ett Europa för medborgarna. Genom att bättre anpassa kulturarvsmärket till dessa initiativ skulle kommissionen kunna skapa en enhetlig strategi för att främja det europeiska kulturarvet och

stärka kopplingarna mellan kulturarvsplatser och bredare kulturella, utbildningsmässiga och sociala initiativ runtom i EU.

Sammanfattningsvis ger utvärderingen av kulturarvsmärket avgörande insikter om programmets resultat och potential. Även om kulturarvsmärket har gjort betydande framsteg när det gäller att öka synligheten för det europeiska kulturarvet och främja interkulturell dialog kvarstår utmaningar i fråga om att definiera europeisk betydelse, digitalt engagemang och rättvisa i hela nätverket. Genom att förfina urvalsprocessen, förbättra de digitala verktygen och stödja mindre kulturarvsplatser kan kulturarvsmärket fortsätta att blomstra och spela en viktig roll för att bevara och främja Europas gemensamma arv och värderingar.